דער אויסאבוס

(הומאָרעסקע)

פון ברוך געלמאן

געווען איז עס מאָנטאָג פאַרנאַכט, — ווען דאָס שטעדטעל האָט זיך מחיה׳־דיג געפּרעגענט אונטער די ערשטע, גינ־גאָלדענע, שטראַהלען פון דער פריהלינ־דיגע זוהן.

אידען־קרעמער, באַלעבעסלאַך־קרע־מערלאַך, זענען — ווי דער שטיינגער איז — געזעסען אויף די גאַנטיקעס, און גע־קלעהרט, געפּילאָזאָפירט, — יעדער אויף זיין שטייגער וועגען: קראָם און ווייב...

די שטעדטעלעשע „האַלע", ס׳הייסט: די ביידלאַך, וועלכע שטעהען דערביי — אונטער די קרומע, מיט מאַך באַוואַקסע־נע גרינע דעכלאַך, ווי אַלטע זקנים, נע־בען די קראָמען — האָבען זיך געראוהט מיט יאַרמולקעס גרינע אויף די קעפּ... שוסטער האָבען געהאַקט מיט האַמערס, שניידער האָבען גענעהט, און די מיהל — ווי וועלענדיג אַלץ פאַרשריינען, — האָט געקלאַפּט און געטראַסקעט אַהן אויפהער. ביי די ביידלאַך איז מען געזעסען, נאָכ־געקוקט יעדען פאַרבייגעהער, גערעדט, בארעדט און אָפּגעלאַכט, מען האָט אויס־גענומען דעם׳ס און יענעם׳ס יחוס, רו־היג און הנאה׳דיג, און געשמאַק געשלונ־גען די דערצעהלטע מעשיות...

פּלוצלינג האָט זיך אין דער שטעד־טעלשער שטילקייט פון ערגעץ ווי מיט גוואַלד — אַריינגעריסען אַ סינגאַל... די קרעמער — יונגע, אַלטע, — האָבען אויס־געוואַכט פון זייערע רעיונות, האָבען זיך איבערגעוואָרפען מיט צעשראָקענע בלי־קען, און דער ערשטער געראַנק איז גע־ווען:

— אַ שרפה!

— טאַקע — אַ שרפה?!

— נו, ווי דען? מוזיקע וועט דיר שפּילען איז מיטען העלען טאָג?

און ווידער אַ סינגאַל, אַ דריטער, אַ פערטער, און אין געראַנק איז שוין פאַרטיג אַ פּלאַן: נעהמען שטריק און זיך פאַקען! לייטער האָבען זיך צוגעשטעלט צו דער וועגנס, הענט האָבען זיך אויפגעהויבען, דערגרייכט און אַרויסגעצויגען שטריק, נאָר אַז מען איז שוין געשטאַנען אין טיר, כדי זיך איבערצייגען, צי די שרפה אַלץ ווייט, צי לוינט זיך צו פאַקען, — איז מען פּלוצלינג געגליבען געפּלעפּט:

— ס׳טייטש? ווי קומט „ער" אהער אין מיטען דערינען?

דער „ער" — דאָס איז געווען אַן אויטאָבוס, וואָס איז מיט אַ געפילדער אָנגעפאָהרען אין שטעדטעל אַריין... און פאַרוואונדערטע איז מען אַזוי געשטאַנען אויף אַן אָרט, פון גרויס איבעראַשונג, האָט מען פאַרגעסען, אַז מ׳שטעהט מיט די שטריק אונטער די לענדען:

— אַן אויטאָמאָביל!!!

דער אויטאָבוס האָט פאַרקערעוועט זיינע פאַדערשטע צוויי רעדער, ווי אַן אינוואַליד מיט אויסגעפרימטע, ביינעלי־דיגע הענט, און זיך אָפּגעשטעלט נעבען „אַלטען" שערער.

און באַלד איז שטעדטעל שוין גע־ווען אַרום „איהם", געקוקט אויפ׳ן ביי־זען וואונדער. צום ערשטען איז געקומען חברה־קליינוואַרג. דערנאָך — אַביסעל נעלאַסענער — בחורים מיט דיקע מאָדע־שטעפּקעס אין די הענט, און צום סוף — אידען, מיט ישובי־הדעת, באַזאַכט און באַטראַכט, די רעס — עטוואָס צעשפּר־ליעט. און די פאַרשמאַלצענע היטלען — עטוואָס אַראָפּגערוקט איבער די שטעדט־ליש־קלוגע אויגען. קרעמערישע בחורים׳־לאַך — האָבען געשאַצט זיין ווערט, גע־אַמפּערט זיך, און זיך שיער ניט צושלאָ־גען.

אויך קליינוואַרג איז ניט אָפּגעשטאַ־נען: איינער מיט׳ן צווייטען איז געגאַנ־גען אין געוועט, — אַז מיט איין זעץ — קאָן מען אויסהאַקען אַלע זעקס שויבען, אַ צווייטער האָט געפרוכט זיינע וועגס, אָבער פּלוצלינג איז פון אינוועניג אַרויס־געפלויגען דער שאָפער און געבליבען שטעהן אויף אַ טרעפּעל, אויפגעהויבען אַ האַנט אין דער הויך — אַ צייכען, אַז ער וויל רעדען, — איז געוואָרען שאַ־אַ, און מען האָט זיך צוגעהאָרכט, כאָטש פאַרשטאַנען האָט מען וועניג... אַז דער שאָפער האָט געענדיגט רעדען האָבען אַלע אָפּגעאָטעמט, אַז מ׳האָט דערהערט אַז ס׳ווערט אוועקגעשטעלט אַן אויטאָ, — ס׳ווערט אוועקגעשטעלט אַן אויטאָ, — וועלכער וועט קורסירען צו דער נאָ־הענטסטער סטאַנציע — האָט אַזאַ פרייד געשריי פאַרהילכט די גאַס, — ווי מען וואָלט געפרוינט אַ אידישען קענג. אינג־לאַך האָבען נאָכגעמאַכט ווי דער אויטאָ אַ סאָפּעט. און אַז זיי האָבען זיך שטאַרק באַגייסטערט, — האָבען זיי אין אַלץ פאַרגעסען און אריבער אין אַ קאַץ־און־חזרים אַרקעסטער...

איצטער האָט מען פון אַלע זייטען אָנגעהויבען באַטאַפּען דעם אויטאָ, ערשט איצט האָט מען זיך געכאַפּט, אַז אַן אויטאָ איז ניט קיין וואָגען:

— ווייך און וואַרעם!

— טרוקען און ליכטיג!

— וואָר־רעגען? ווען־רעגען?

— ס׳איז ווי יענער זאָגט: ניט קיין אויטאָמאָביל, — נאָר משיח איז געקו־מען!

— אַ גוטע זאַך און ניט טייער!

— הער־הער — ניט טייער, זאָגט ער, עס איז דאָך אומזיסט! דאַרפסט צו־פאָהרען ערגעץ, — איז געזעצט זיך און וואָלטען געזונקען פון דער פריהלינ־דיגע זוהן.

דער אויטאָ האָט זיך דערמאָנט, אַז ס׳איז שוין צייט צו הולכ׳ן, און אַז דער זילבערנער האָרן האָט זיבען מאָל גע־שאַלט, ווי דער טרומפּייט אַרום יריחו, און עמיצער האָט עס אין דער לופטען איבערגעמישט, איז אויף די אינגלאַך אָנ־געפאַלען אַן אימה, אַז זיי האָבען זיך גע־לאָזט לויפען וואו די פיס וועלען טראָ־גען. אפילו די אַלטע, מיושב׳דיגע אידען האָבען זיך אויך אָפּגערוקט אין אַ זייט אויף אַ צוואַנציג־דרייסיג טריט:

— אַ קליינינקייט! — מ׳קאָן דאָך פון דעם בורטשען אַליין גענעזונ׳ט ווע־רען...

דער אויטאָ האָט זיך גענומען רוקען, קנוילען רויך האָבען זיך געוויזען און איהם איינגעוויקעלט, ווי אין אַ בלוי־גרויען טוך, אַ ווײַלע האָט ער זיך אַ רוק־געטאָן אַ הינטער, ווי זיך פאַרמעסטענדיג, באַלד אַ שטופּ פאָראויס, ווי היים יו־דע׳ס אינדיק ווען ער בלאָזט זיך אָן, און — אוועק. איבערלאָזענדיג אין שטעד־טעלשע הערצער אַ זיסנאַנענדיגע בענק־שאַפט, און אויפ׳ן גאַס — אַ רויך און ניט קיין געשמאַקען ריח פון בענזין. אַלע זענען געבליבען שטעהן פאַרגאַפּעט, ווי נאָך אַ זיסען חלום, און ניט געקאָנט קו־מען צו זיך.

— הפלא ופלא! — וואונדער איי־בער וואונדער! — האָט גע׳טענה׳ט דער אַלטער זיסל, און פאַרביסען מיט אַ לאַכ־גען געשמאַקען קענגען, וועלכער האָט דער־מאָנט די איבערגיג, — אַז ס׳איז צייט אַ גענעץ צו טאָן...

אַלץ האָט זיך געפרעהט. צופרידען זענען, דוכט זיך, געווען די קליינע בייד־לאַך אונטער די גרינע יאַרמולקעס. צו־פרידען זענען געווען די קרעמערישע בחורים׳לאַך — מ׳וועט קענען פאָהרען שפּאַצירען, מ׳וועט זעהן, וועט ס׳וועט קו־מען פון טאַראַ, וואָסערע בחורים, — צי פיינע, צי מיאַנסע, מ׳וועט שוין אפילו די אַן פאַרטיג...

אידישע נייעס פון יענער זייט ים

ארויסגענומען פון די אידיש־אייראָפּייאישע צייטונגען.

א מערקווירדיגער פאַל אין א אידיש שטעדטעל פון פּילען

צו דער וואַרשאַווער צייטונג „אונ־זער עקספּרעס" שרייבט מען:

אין שטעדטעל פּשעדבאַזש (ביי טשענסטאָכאָוו) קאָכט זיך לעצטענס מיט פאָלגענדער סענסאַציאָנעלער געשיכטע, וואָס איז זיך דאָרט פאַרלאָפען:

מיט 3 יאָהר צוריק איז דאָרט פאַר־פאָלען געוואָרען די טאָכטער פון אָרטיגען אידישען סוחר ה. ש., ניט איבערלאָזענ־דיג נאָך זיך קיין שום שפּורען.

די פאַרשוואונדענע פרוי איז געווען אַן אויסערגעוועהנליכע שעהנהייט און אויך געקליידעט — זענען דאַרויבער וועג־נען איהר פאַרשווינדענדיג ענטשטאַנען פאַר־שיעדענע פּיקאַנטע השערות, וועלכע זע־נען אָבער ביי דער פּאָליציאישער אויס־פאָרשונגען געמאַכט געוואָרען צו נישט.

מיט אַ יאָהר צוריק איז די לאַדזער פּרעסע ארויס מיט אַ באַהויפּטונג, אַז אַן צוזאַמענהאַנג דערמיט, וואָס אין לאָדז אויף פּיעטריקאָווער גאַס איז בעת׳ן פאַ־ריכטען דאָרט די שטאָדטישע קאַנאַליזאַ־ציע געפונען געוואָרען אַ סקעלעט פון אַ יונגע פרוי, אַז דאָס זאָל כלומ׳שט זיין די זעלבע פאַרשוואונדענע פרוי.

די פּאָליציי האָט זיך דאַן גענומען צו אַ וויטערדיגער ענערגישען אויספאָר־שונג, אָבער אויך אָהן ערפאָלג.

דאַנענען האָט די מוטער פון דער פאַרפאַלענער טאָכטער פון פּשעדבאַזש ניט גערוהט, פאָהרענדיג אונאויפהערליך צו „גוטע אידען" און רביים. ענדליך איז פרוי ש. פאַרפאָהרען צום באַקאַנטען „קאָמאַרנער רבי׳ן", וועלכער שמ׳ט אַלס בעל־מופת. ער האָט די פרוי באַרוהיגט און פאַרזיכערט, אַז איהר טאָכטער לעבט און איז געזונט, און וועט אויך קומען אהיים צו איהרע עלטערן. נאָר ערשט דאַן, ווען די יונגערע שוועסטער וועט פריהער חתונה האָבען... דער ענטפער האָט נעקלונגען וואונדערליך מיט זיין זי־ערהייט. דערווייל זענען געלאָפען וואָ־כען, חדשים, ביז ענדליך די יונגסטע טאָכטער איז אַ כלה געוואָרען און האָט זיך געגרייט צו דער חתונה.

פאַריגע וואָך האָט די פאַמיליע ש. — נאָך 3 יאָהר טויט־שטילשווייגען — דערהאַלטען אַן איינענהענדיגען בריעף פון זייער פאַרפאַלענער טאָכטער, אַז זי קומט צו פאָהרען אהיים. און דעם פאַר־נאַכטענעם זונטאָג 12 אָוועגס, איז זי גע־קומען, טרעפענדיג פונקט נאָך דער חופּה פון איהר שוועסטער, וועלכע האָט טאַקע זונטאָג אין אָוועגס חתונה געהאַט.

דעם קאָמאַרנער רבינ׳ס נביאות איז אַזוי אַרום פּוילשטענדיג מקוים געוואָרען, אין דאָס איז היינט די סענזאַציע פון טאָג אין אידישען שטעדטעלע פּשעד־באַזש...

צוויי אידען דער׳הרג׳עט, איי־ניגע פאַרוואונדעט

פון וואַרשא מעלדעט מען:

אַ שרעקליכע אויטאָ קאַטאַסטראָפע מיט מענשליכע קרבנות איז פאָרגעקומען אויף דער סטאַנציע אין לובלין.

פון כעלם איז אין אָוועגס אַרויסגע־פאָהרען קיין וואַרשאַ אַ לאַסט־אויטאָ (מאָטאָר לאָרי) מיט עופות, אייער, א. ד. ג. אויפ׳ן לאַסט אויטאָ זענען אויך גע־פאָהרען 7 מאַן, אידען, אַלע פון כעלם.

ווען דער אויטאָ האָט זיך אַ זייגער 1 ביינאַכט דערנעהנטער צו לובלין, און געוואָלט דורכפאָהרען דעם שלאַגבוים, איז פּלוצלונג אָנגעפאָהרען דער צוג פון לעמבערג־וואַרשאַ, און אין אַרויף מיט דער צוגאַנצער קראַפט אויף דעם מאָטאָר וואָגען און איהם צושמעטערט.

ס׳האָבען זיך דערהערט האַרצרייר־סענדע קולות. דער צוג האָט זיך אָפּגע־שטעלט.

צווישען די פאַסאַזשירען אין צוג איז געוואָרען אַ מהומה, ווייל מען האָט עס אָנגענומען פאַר אַ באַהן קאַטאַסטראָ־פע, און מענשען האָבען אָנגעהויבען שפּרינגען דורך די פענסטער.

ערשט ווען עס איז געלונגען צו באַ־לייכטען דאָס אָרט פון דער קאַטאַסטראָ־פע, האָט מען פאַר זיך דערזעהן אַ מורא׳־דיג בילד: צוויי אידען זענען געלעגען טויט און אַזויצוקאַלייטשעט, אַז מ׳האָט זאָגאַר זייער פּנים ניט געקענט דערקע־נען; איין פאַסאַזשיר פון אויטאָ איז גע־לעגען אין אַ. קאַלושע בלוט אָהן אַ פוס, אַ צווייטער איז געלעגען מיט אַ צוקלאַפּ־טען ברוסטקאַסטען, און איינער — אָהן אַ האַנט. די איבעריגע צוויי האָבען אויך באַקומען וואונדען. עס האָבען זיך אויך געוואָלגערט אין בלוט די גע׳הרג׳עטע עופות.

מען האָט באַלד אַלאַרמירט נאָך הילף, וועלכע איז אָבער ניט אַזוי שנעל געקומען, ווייל פון דער סטאַנציע איז גע־ווען ניט אַזוי נאָהענט.

אויפ׳ן צוג האָבען זיך גראַד געפונען דער לעמבערגער „ברית טרומפּעלדאָר", אונטער דער אָנפיהרונג פון ה׳ ברוקמאַ־יער און ווייסבערג, וואָס איז געפאָהרען צום טרומפּעלדאָר צוזאַמענפליה קיין וואַרשאַ. אַלע טרומפּעלדאָר לייט האָבען זיך גלייך גענומען צו דער רעטונגס אַר־בייט; געבראַכט וואַסער, פון זייערע אייי־גענע זאַכען געמאַכט באַנדאַזשען און גע־געבען די ערשטע הילף.

ערשט אין אַ האַלבע שעה נאָכ׳ן פאַרפאַל איז אָנגעקומען די גיכע הילף. אַלע פאַסאַזשירען, אויסער די טויטע, האָט מען אויסגעפירט אין שפּיטאָל קיין לובלין. דער צושטאַנד פון איינינע פאַרוואונדעטע איז זעהר אַן ערענסטער.

אויפ׳ן אָרט פון פאַרפאַל זענען באַלד אַראָפּגעקומען פּאָליציי און דער אויס־פאָרשונגס רויטער.

ווי די ערשטע אויספאָרשונג האָט פעסטגעשטעלט, איז די קאַטאַסטראָפע געשעהן צוליעב פאָלגענדער סבה:

אויפ׳ן אָרט, וואו דער לאַסט־אויטאָ איז דורכגעפאָהרען האָט דער שלאַגבוים פאַר׳ן אָנקומען פון צוג, נעדאַרפט פאַר־מאַכט ווערען דורך דעם אַרטיגען באַהן וועכטער; דער לעצטער איז אָבער, אַנ־שטאָט צו ערפילען זיין פליכט, אוועק, און דער דורכפאָהר געלאָזט אָפען.

דער שאופער האָט דעריבער גע־מיינט אַז דער וועג איז פריי, און האָט געוואָלט דורכפאָהרען איבער דער ליניע, אָבער אין זעלבען מאָמענט איז אָנגעלאָפען דער צוג, און די שרעקליכע קאַטאַסטראָ־פע האָט פאַסירט.

די צוויי אומגעקומענע אידען זענען: יעקב ראָזענבערג, 42 יאָהר אַלט, פון אַ דאָרף ביי כעלם, ער האָט איבערגעלאָזט אַ פרוי מיט פיער קינדער; און יעקב בוימוואַל, פון כעלם, 35 יאָהר אַלט, ער האָט איבערגעלאָזען אַ פרוי מיט 1 קינד.

איינינע פון די פאַרוואונדעטע ראַנג־לען זיך מיט׳ן טויט, און אויב איינינע פון זיי וועלען אפילו בלייבען לעבען, וועל־לען זיי אויך פאַרבלייבען אייביגע קאַלי־קעס.

א וויכטיגע פאַראָרדנונג אין פּוילען

פון וואַרשא מעלדעט מען:

לעצטענס פאַסירט זעהר אָפט, אַז פרויען פון אידישע אימיגראַנטען אין פּוי־לען קומען אין עמיגראַציע אַמט נאָך צייג־נישען אויף עמיגראַציע־פּעסער, נאָר אַזוי ווי די דאָזיגע פרויען האָבען ניט קיין אָפיציעלע חתונה אָפּטען, וויל דער עמיג־ראַציע אַמט אַזעלכע צייגנישען ניט אַריסנעמען.

אין צוזאַמענהאַנג דערמיט האָט זיך דאָס עמיגראַציע אַמט די טעג פאַרשטענ־דיגט מיט׳ן פּוילישען אינערן און בילי־דונגס מיניסטעריום, און אויף דעם גרונד איז אַרויסגעגעבען געוואָרען פאָלגענדע פאַראָרדנונג:

1) פרויען פון עמיגראַנטען אין פּוי־לען, וואָס וויילען אָפּפאָהרען צוזאַמען מיט זייער מענער, קאָן מען אַרויסגעבען אַ צייגניש, ווען זייער חופּה אָפּט איז לע־גאַליזירט געוואָרען.

2) אויב אַזעלכע פרויען וויילען אָפּ־פאָהרען אויפ׳ן גרונד וואָס זייערע מענער אין אויסלאַנד פאָדערען זיי אַהיים, מעג מען אַרויסגעבען אַזאַ צייגניש ערשט דאַ־מאָלט, אויב אַז וועט ניט זיין קיין פאַר־דאַכט וועגען זייער גוט דאָרט אין אויס־לאַנד.

3) פון איצט אָן זענען אַלע מענער, אויב זיי פאָהרען אָפּ פון פּוילען, מחויב צו לעגאַליזירען זייערע קדישין, אַנדערש וועלען זייערע פרויען שפּעטער ניט באַ־קומען קיין צוליעבניש אַרויסצופאָהרען.

די דאָזיגע פאַראָרדנונג איז אַ רעזו־לטאַט פון אַ סך פאַלען ווען אַפּעריסטען האָבען געשטעלט אין פּוילען „שטילע חופּות" מיט נאַאיווע מיידלאַך, און נאָכ־הער זיי פאַרקויפט אין שאַנד הייזער. פון איצט אָן ווען מען איז פּוילען ערלויבען פאָהרען פרויען צו מענער נאָר דאַן, אויב זיי האָבען געשטעלט אַ חופּה ביי אַן אָפּי־ציעלען רב.

באַגאַנגען זעלבסטמאָרד, ווייל זיין שותף האָט חתונה גע־האַט מיט אַ קריסטין

פון ראַווגאַ, פּוילען, שרייבט מען:

גאַנץ וואָהלין קאָכט איצט מיט דער טראַגישער געשיכטע, וועלכע האָט זיך פאַרלאָפען אין אַ שטעדטעל, ניט ווייט פון ראַווגאַ.

פון יאָהרען לאַנג האָבען דאָרט גע־האַט אַ לעדער געשעפט 2 אַלטע בחורים, שלמה ביקמאַן און שמאָל רייז, ניט קו־קענדיג, וואָס שותפים קרוגען זיך גע־וועהנליך שטענדיג, האָבען די 2 שותפים תמיד געלעבט בשלום. דאָס געשעפט איז זיי גענאַנגען זעהר גוט. אינגיכען האָבען זיי צונויפגעזאַמעלט אַ גרויסען פאָרמע־גען.

מאַכט זיך איינמאָל און שלמה ביק־מאַן האָט געמוזט געשעפטליך אוועקפאָה־רען קיין לוצק. דאָרט האָט ער זיך באַ־קענט מיט אַ שעהנער אַלמנה נאָך אַ באַהן קאָנדוקטאָר, אַ קריסטין, און זיך איהר ערקלעהרט אין ליעבע.

צוריקקומענדיג צו זיין שותף, האָט ער איהם אַלץ דערצעהלט און איהם גע־זאָגט, דאָס זיי מוזען זיך שיידען, ווייל ער נעהט חתונה האָבען.

רייז, וועלכער איז געווען מיט ביק־מאַן׳ען שטאַרק באַפריינדעט, האָט זיך דערפון גענומען שטאַרק צום האַרצען, און האָט זיך ניט געקאָנט פאַרשטעלען, ווי אַזוי ער וועט קענען אַליין לעבען און פיהרען מסחר. רייז האָט גענומען ביימ־קאָנ׳ען איינרעדען, ער זאָל מיט איהם בלייבען און זיך ניט שיידען. אָבער ביק־מאַן האָט אפילו ניט געוואָלט הערען, און איז אוועקגעפאָהרען זיך שמד׳ן און דאַן חתונה האָבען מיט דער קריסטין.

רייז האָט דאָס לאַנג ניט געקאָנט איבערטראָגען, האָט ליקווידירט דאָס גע־שעפט און פאַרקויפט זיין גאַנץ פאָרמע־גען.

איינמאָל האָט ער זיך אויסגעפּוצט אין בעסטען און שעהנסטען און אויפגע־אויפ׳ן אָרטיגען טאַרטאַק, און אויסגו־צענדיג די מינוט, וואָס עס איז קיינער ניט געווען דאָרט — האָט ער אַרונטער־געלאָפען אונטער דער עלקטרישער זעג דעם קאָפּ, וועלכען די זעג האָט אין אויגען־בליק אָפּגעשניטען.

בעקאָמען דערוויסענדיג זיך וועגען דעם זעלבסטמאָרד פון זיין חבר, האָט זיך אויך געוואָלט נעהמען דאָס לעבען — אָבער מען האָט איהם אָפּגעראַטעוועט.

אַנטיסעמיטישע סטודענטען שלאָגען אידען אויף די גאַסען פון טאַרנאָפּאָל

פון טאַרנאָפּאָל, מזרח גאַליציען, מעלדעט מען:

אַ גרופּע פּוילישע אַנטיסעמיטישע קאָרפאָראַנטען, האָט זיך געלאָזט איבער די אידישע גאַסען און פאַרטשעפּעט און געשלאָגען אידען.

אַוף דער פערל גאַס האָבען זי אָנגע־כאַפּט אַן עלעטערען איד און האָבען איהם געשלאָגען, וועלענדיג איהם אויס־רייסען די באַרד. דער איד האָט געמאַכט אַ שטאַרק געוואַלד, און די ווילדע אַנטי־סעמיטישע כוליגאַנעס זענען אַנטלאָפען.

זענען זיי אוועק אויף אַן אַנדערער גאַס, וואו אידישע אינגלאַד האָבען זיך אין אַ הערסערער גרופּע צונויפגענומען, און טאַקע לאַנג ניט טראַכטענדיג האָט די אַנטיסעמיטישע כוליגאַנעס גוט אָנגע־בראָכען די ביינער.

מען האָט באַלד אַרויסגערופען די פּאָליציי, וועלכע האָט עטליכע פון די אַנ־טיסעמיטישע קאָרפאָראַנטען אַרעסטירט און זיי פאַראָלטען ביז׳ן צווייטען טאָג.

אויף אין שטאָדטישען פּאַרק, וואו יעדען טאָג קומען זיך צונויף מעהר אידען, זענען אַנטיסעמיטישע סטודענטען באַפאַלען אידען און זיי געשלאָגען.

כוליגאַנישע אָנפאַלען אין וואַרשאַווער שטאָדט גאָרטען

פון וואַרשא מעלדעט מען:

אין זאַקסישען גאָרטען האָט זיך באַ־וויזען אַ גרופּע פון אַ פּאָר צעהנדליג כוליגאַנעס, וועלכע האָבען אָנגעהויבען שלאָגען די אידישע דורכגעהענדע פון אַ אידישע פרוי, אַ אידען אַלס „לאַנדעס טו־טער", דער אָנהויב פון אַ אידישע אינ־וואַזיע!...

ווער איז דאָס די פרוי, די פּיבשטין וואָס האָט פאַראורזאַכט אַזאַ טאַראַראַם און געבראַכט אַז מהפּכה אין דעם אידע־אַלישען פּויערים־פּרישטענטום? איז דאָס טאַקע אַ אידישע פרוי? כדי צו ענטפערען אויף די דאָזיגע פראַגען מוז מען אויף אַ ווייל צוריקקעהרען פון ליכ־טענשטיין קיין וויען.

אין וויען לעבט זיין אַ סך יאָהרען די פאַמיליע בראַאָן גוטמאַן, די רייכסטע פאַמיליע נעבען דעם הויז ראָטשילד. די גוטמאַנס זענען די גרעסטע אייזען און קויילען מאַגנאַטען אין עשטרייך און אין טשעכאָ־סלאָוויקיען. דער באַגרינדער פון דער פירמע גוטמאַן איז געווען דער זיי־דע פון דעם היינטיגען פירמען־שעף, אַ מעהרישער איד, מיט דעם נאָמען דוד גוטמאַן, וועלכער האָט פאַרשטאַנען אויף דעם העכסטען אופן אויסצונוצען כלי־עדליי קאָניונקטורען, ביז ער איז געוואָ־רען אַ צווייטער ראָטשילד, און — אַ באַראָן. אָבער בעת דאָס הויז ראָטשילד האָט זיך תמיד באַטראַכט אַלס אידיש, און איז טאַקע פאַרבליבען אידיש, איז דאָס הויז גוטמאַן געווען די העכסטע פאַרקערפּערונג פון דעם אַסימילאַציע־גייסט, און די נאַטירליכע פאָלגע דערפון איז געווען, אַז במשך הימים האָט זיך דער גרעסטער טייל פון דער פאַמיליע דערוויטערט פון כלל ישראל — גע־טויפט.

און דאָס איינציקע פון אָט דעם אַל־טען דוד גוטמאַן, דער טאָכטער פון דעם היינטיגען בראָאַן גוטמאַן, האָט גע־ירש׳ענט פון איהר זיידע ניט בלויז אַ אונבאַשרייבליך פאַרמעגען, אונצעהליגע מיליאָנען, נאָר אויך אונגעהויערע אַמבי־ציעס און שטרעבונגען. דער טיטעל „באַ־ראָנין" איז פאַר איהר געווען פיעל צו קנאַפּ, פיעל צו קליין; אויך גרעפען איז ניט פאַר איהר כבוד, איהרע אַמביציעס נעהען נאָך ווייטער: זי מוז ווערען אַ פּיבשטין, אַזאַ בראָך, אַזאַ צרה: אַ אידין אַלס „לאַנדעס מו־טער", דער אָנהויב פון אַ אידישער אינ־וואַזיע!...

ווער איז דאָס די פרוי, די פּיבשטין וואָס האָט פאַראורזאַכט אַזאַ טאַראַראַם און געבראַכט אַז מהפּכה אין דעם אידע־אַלישען פּויערים־פּרישטענטום? איז דאָס טאַקע אַ אידישע פרוי? כדי צו ענטפערען אויף די דאָזיגע פראַגען מוז מען אויף אַ ווייל צוריקקעהרען פון ליכ־טענשטיין קיין וויען.

אין וויען לעבט זיין אַ סך יאָהרען די פאַמיליע בראַאָן גוטמאַן, די רייכסטע פאַמיליע נעבען דעם הויז ראָטשילד. די גוטמאַנס זענען די גרעסטע אייזען און קויילען מאַגנאַטען אין עשטרייך און אין טשעכאָ־סלאָוויקיען. דער באַגרינדער פון דער פירמע גוטמאַן איז געווען דער זיי־דע פון דעם היינטיגען פירמען־שעף, אַ מעהרישער איד, מיט דעם נאָמען דוד גוטמאַן, וועלכער האָט פאַרשטאַנען אויף דעם העכסטען אופן אויסצונוצען כלי־עדליי קאָניונקטורען, ביז ער איז געווא־רען אַ צווייטער ראָטשילד, און — אַ באַראָן. אָבער בעת דאָס הויז ראָטשילד האָט זיך תמיד באַטראַכט אַלס אידיש, און איז טאַקע פאַרבליבען אידיש, איז דאָס הויז גוטמאַן געווען די העכסטע פאַרקערפּערונג פון דעם אַסימילאַציע־גייסט, און די נאַטירליכע פאָלגע דערפון איז געווען, אַז במשך הימים האָט זיך דער גרעסטער טייל פון דער פאַמיליע דערוויטערט פון כלל ישראל — גע־טויפט.

יאָ, טאַקע אַ גליק וואָס דאָרט זענען קיין אידען ניטאָ, און די באַדענשטענדיג־נע באַפעלקערונג האָט ניט אויף וועמען צו מאַכען קיין פאַגראָמען. יעדענפאַלס איז די געשיכטע זעהר באַלעהרענד, און קאָן דיענען אַלס אַ מוסר השכל!

שלאָגען די אידישע דורכגעהער, און אַראָפּרייסען פון זיי די קאַפּעלווישען, וועלכע זיי האָבען מיט זיך מיטגענומען. אַזוי האָט מען, צווישען אַנדערע, צושלאָ־גען און צוגענומען די קאַפּעלווישען ביי: שמואל רובינשטיין, פעליקס זאַלצמאַן און יוסף רויער. דאָס האָבען ביינע־וואוינס די עדות: יעקב יאַקובאָוויטש, דוד נאָלדבערג, יעקב אַלטמאַן און מיעטש. זילבערבערג, נאָר אַזוי ווי די אַנפאַלע־זענען געווען אין אַ גרעסערער צאָהל, האָ־בען זיי געגען זיי גאָרניט געקענט טאָן, נאָר ווען אַ טייל פון די כוליגאַנעס, לערך צעהן פערזאָן, זענען אַרויס פון גאָרטען דורכ׳ן טויער אויף פרעדריק גאַס, זע־נען די דערמאָנטע פערזאָנען צוגעגאַנגען צו אַ פּאָליציאַנט און געבעטען די כו־ליגאַנעס צו פאַרהאַלטען. דער פּאָליצי־אַנט האָט אָבער געענטפערט, אַז ער קאָן גאָרניט טאָן.

דער אויסאבוס

(הומאָרעסקע)

פון ברוך געלמאן

געווען איז עס מאָנטאָג פאַרנאַכט, — ווען דאָס שטעדטעל האָט זיך מחיה׳־דיג געפּרעגענט אונטער די ערשטע, גינ־גאָלדענע, שטראַהלען פון דער פריהלינ־דיגע זוהן.

אידען־קרעמער, באַלעבעסלאַך־קרע־מערלאַך, זענען — ווי דער שטיינגער איז — געזעסען אויף די גאַנטיקעס, און גע־קלעהרט, געפּילאָזאָפירט, — יעדער אויף זיין שטייגער וועגען: קראָם און ווייב...

די שטעדטעלעשע „האַלע", ס׳הייסט: די ביידלאַך, וועלכע שטעהען דערביי — אונטער די קרומע, מיט מאַך באַוואַקסע־נע גרינע דעכלאַך, ווי אַלטע זקנים, נע־בען די קראָמען — האָבען זיך געראוהט מיט יאַרמולקעס גרינע אויף די קעפּ... שוסטער האָבען געהאַקט מיט האַמערס, שניידער האָבען גענעהט, און די מיהל — ווי וועלענדיג אַלץ פאַרשריינען, — האָט געקלאַפּט און געטראַסקעט אַהן אויפהער. ביי די ביידלאַך איז מען געזעסען, נאָכ־געקוקט יעדען פאַרבייגעהער, גערעדט, בארעדט און אָפּגעלאַכט, מען האָט אויס־גענומען די יחוס׳ס און יענעם׳ס יחוס, רו־היג און הנאה׳דיג, און געשמאַק געשלונ־גען די דערצעהלטע מעשיות...

פּלוצלינג האָט זיך אין דער שטעד־טעלשער שטילקייט פון ערגעץ ווי מיט גוואַלד — אַריינגעריסען אַ סינגאַל... די קרעמער — יונגע, אַלטע, — האָבען אויס־געוואַכט פון זייערע רעיונות, האָבען זיך איבערגעוואָרפען מיט צעשראָקענע בלי־קען, און דער ערשטער געראַנק איז גע־ווען:

— אַ שרפה!

— טאַקע — אַ שרפה?!

— נו, ווי דען? מוזיקע וועט דיר שפּילען איז מיטען העלען טאָג?

און ווידער אַ סינגאַל, אַ דריטער, אַ פערטער, און אין געראַנק איז שוין פאַרטיג אַ פּלאַן: נעהמען שטריק און זיך פאַקען! לייטער האָבען זיך צוגעשטעלט צו דער וועגס, הענט האָבען זיך אויפגעהויבען, דערגרייכט און אַרויסגעצויגען שטריק, נאָר אַז מען איז שוין געשטאַ־נען אין טיר, כדי זיך איבערצייגען, צי די שרפה אַלץ ווייט, צי לוינט זיך צו פאַקען, — איז מען פּלוצלינג געגליבען געפּלעפּט:

— ס׳טייטש? ווי קומט „ער" אהער אין מיטען דערינען?

דער „ער" — דאָס איז געווען אַן אויטאָבוס, וואָס איז מיט אַ געפילדער אָנגעפאָהרען אין שטעדטעל אַריין... און פאַרוואונדערטע איז מען אַזוי געשטאַנען אויף אַן אָרט, פון גרויס איבעראַשונג, האָט מען פאַרגעסען, אַז מ׳שטעהט מיט די שטריק אונטער די לענדען:

— אַן אויטאָמאָביל!!!

דער אויטאָבוס האָט פאַרקערעוועט זיינע פאַדערשטע צוויי רעדער, ווי אַן אינוואַליד מיט אויסגעפרימטע, ביינעלי־דיגע הענט, און זיך אָפּגעשטעלט נעבען „אַלטען" שערער.

און באַלד איז שטעדטעל שוין גע־ווען אַרום „איהם", געקוקט אויפ׳ן ביי־זען וואונדער. צום ערשטען איז געקומען חברה־קליינוואַרג. דערנאָך — אַביסעל נעלאַסענער — בחורים מיט דיקע מאָדע־שטעפּקעס אין די הענט, און צום סוף — אידען, מיט ישובי־הדעת, באַזאַכט און באַטראַכט, די רעס — עטוואָס צעשפּר־ליעט. און די פאַרשמאַלצענע היטלען — עטוואָס אַראָפּגערוקט איבער די שטעדט־ליש־קלוגע אויגען. קרעמערישע בחורים׳־לאַך — האָבען געשאַצט זיין ווערט, גע־אַמפּערט זיך, און זיך שיער ניט צושלאָ־גען.

אויך קליינוואַרג איז ניט אָפּגעשטאַ־נען: איינער מיט׳ן צווייטען איז געגאַנ־גען אין געוועט, — אַז מיט איין זעץ — קאָן מען אויסהאַקען אַלע זעקס שויבען, אַ צווייטער האָט געפרוכט זיינע וועגס, אָבער פּלוצלינג איז פון אינוועניג אַרויס־געפלויגען דער שאָפער און געבליבען שטעהן אויף אַ טרעפּעל, אויפגעהויבען אַ האַנט אין דער הויך — אַ צייכען, אַז ער וויל רעדען, — איז געוואָרען שאַ־אַ, און מען האָט זיך צוגעהאָרכט, כאָטש פאַרשטאַנען האָט מען וועניג... אַז דער שאָפער האָט געענדיגט רעדען האָבען אַלע אָפּגעאָטעמט, אַז מ׳האָט דערהערט אַז ס׳ווערט אוועקגעשטעלט אַן אויטאָ, — ס׳ווערט אוועקגעשטעלט אַן אויטאָ, — וועלכער וועט קורסירען צו דער נאָ־הענטסטער סטאַנציע — האָט אַזאַ פרייד געשריי פאַרהילכט די גאַס, — ווי מען וואָלט געפרוינט אַ אידישען קענג. אינג־לאַך האָבען נאָכגעמאַכט ווי דער אויטאָ אַ סאָפּעט. און אַז זיי האָבען זיך שטאַרק באַגייסטערט, — האָבען זיי א